

on the picture of existent professional and corporate styles of conduct and tradition, fenomenologi.

The general lines of destructive conduct are determined. The psychological mechanisms of its self-justification and defence open up. Stages of its forming: to moral consciousness, formal confession of norms, off-line system of moral presentations. Basic signs and kinds are examined. Classification of destructive conduct is in relation to attitude of man toward surrounding reality and reason.

Basic approaches, principles and tasks of prophylactic activity, are analysis.

In-process with destructive persons, the subjects of prophylactic influence must well present possible reasons of origin of destructive in concrete case, able to analyse the conduct of man taking into account the possible factors of risk, to choose effective psychological, educate strategies or make decision about a necessity plugging in work of other specialists.

Key words: lines, signs, classification, social psychological mechanisms of acquittal of destructive conduct, directions, tasks, forms and principles of its prophylaxis.

Стаття надійшла 29 квітня 2016 р.

УДК 159.9.072.4

**Л. С. Орищин-Буждиган,
Н. Ю. Скольська**

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОПТИМІСТИЧНОГО НАЛАШТУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Розглянуто способи планування молоддю майбутнього свого покоління та країни на теоретичному й емпіричному рівнях з використанням авторської методики. Проведено порівняльний аналіз показників оптимізму щодо майбутнього покоління та країни у 2014 та 2015 роках. Продемонстровано зростання оптимізму стосовно майбутнього покоління та зниження оптимістичної налаштованості щодо майбутнього держави у часовій перспективі.

Ключові слова: планування майбутнього, оптимізм, оцінка події, ймовірність події, майбутнє покоління, майбутнє країни.

Постановка проблеми. Умови сьогодення, зокрема домінантність змін та швидкий ритм їхнього перебігу, не дають шансів скрупульозному плануванню на віддалену перспективу. Сучасна молодь у своїх роздумах про майбутнє характеризується поспішними рішеннями. Відсутність упевненості в завтрашньому дні змушує відмовитися від передбачень того, якими можуть бути наступні роки. Згадані

обставини інколи призводять до повної відмови від планування та передбачення подій, оскільки вони втрачають свій сенс і значимість. Основним може залишитися тільки переживання актуальних життєвих подій.

Стан дослідження. Способи та шляхи планування майбутнього розглядали у своїх працях Р. К. Ф. Сан і Д. Т. Л. Шек, У. Бек, М. Фішбейн та І. Айзен. Психологічні виклики й життєві орієнтації молоді в умовах суспільної нестабільності аналізували Е. Висоцька, А. Йозефович, М. Метисек, Х. Свіда-Земба, З. Мелонік.

Будь-яка людина, котра прагне почуватися впевненою завтра, природно, намагається планувати своє майбутнє. З огляду на це є актуальним розгляд способів планування молоддю майбуття свого покоління та країни проживання.

Однією з підвалин психологічного добробуту та умовою майбутнього розвитку є бачення власного майбутнього. На жаль, юні особи керуються переконанням, що здатні прогнозувати лише щось конкретне, наприклад, що може статися в певному місці з конкретною людиною за певний визначений період часу.

З іншого боку, життя сучасної молоді має свою логіку і не є тотальним хаосом, тож вона старається конструювати майбутнє на короткотривалу перспективу. Ці плани також є мегаеластичними, чутливими до змін і в них завжди співіснують два та більше варіантів плану однієї ймовірної майбутньої події. Таке твердження провадить до конклюдентності: коли бачення майбутнього вже не є ригідним, то факт, що план не вдалося зреалізувати, може не викликати стресових переживань у людини, а ставати стимулом до творення наступних планів – ще еластичніших на ще коротші часові періоди.

Рейчел Сан та Даніел Шек [12] підкреслюють надзвичайну важливість позитивного підходу до творення бачення особистого майбутнього для молоді у період формування. Автори переконані, що прогнозування значної кількості позитивних подій у майбутньому є вирішальним чинником на шляху до реалізації життєвих планів, оскільки передбачення позитивних напрямків розвитку схиляє до їх втілення. Оптимізм при формуванні бачення майбутнього поєднує у собі спосіб мислення, орієнтований на досягнення поставлених цілей за допомогою ретельного планування способів реалізації цих цілей. Такий оптимізм є підґрунтям упевненості в тому, що зусилля, присвячені реалізації запланованого, матимуть позитивну динаміку розвитку.

У. Бек [2] підкреслює, що нинішня молодь оптимістично налаштована на майбутнє, котре формується під впливом непевних обставин. Сучасні умови життя, коли все довкола надто швидко змінюється,

унеможлиблюють побудову далекосяжних планів. Якщо немає впевненості у завтрашньому дні, то розбудова планів на наступні роки може бути безсенсовою, а основним завданням стає повноцінне життя сьогодні.

Рейчел Сан та Даніел Шек стверджують, що песимістичний підхід до майбутнього є найхарактернішим для короткотривалих цілей і скерований на вдосконалення та покращення існуючих досягнень і життєвих переваг. Особи, котрі керуються таким підходом, цінують те, що є безпосередньо доступним, і проявляють пасивність стосовно суспільних подій, які відбуваються довкола. Песимістичне бачення майбутнього є тісно пов'язане із превентивними стратегіями збереження.

Оптимістичний підхід до майбутнього створює можливість для досягнення довготривалих цілей, оскільки слугує заохоченням до активних дій, а позитивне налаштування сприяє подоланню стресових станів. Оптимізм щодо майбутнього є чи не основним чинником особистого розвитку, схиляє до постановки високих, інколи навіть ризикових цілей, згідно з постулатом про те, що здобування життєвих благ є цілком імовірним і вартим затрачених зусиль.

Рейчел Сан та Даніел Шек на підставі власних досліджень американської та китайської молоді прирівняли оптимізм у баченні майбутнього до особистої сили, котра, своєю чергою, є визначником міри задоволеності життям, психічного здоров'я та позитивної оцінки прийдешнього; це водночас уможлиблює реалістичні підходи до сьогодення.

Метою статті є порівняльний аналіз особливостей бачення сучасними молодими людьми майбутнього свого покоління та країни, а також дослідження того, наскільки планування майбутніх подій є оптимістичним.

Виклад основних положень. На основі проаналізованого теоретичного матеріалу припустимо, що сучасна молодь буде характеризуватися оптимізмом при оцінці подій, які можуть трапитися у майбутньому стосовно покоління та країни проживання.

З метою вивчення особливостей бачення майбутнього покоління та країни використано авторську методику, що ґрунтується на іншій методиці – Шкалі бачення власного майбутнього [1], котра базується на двох теоріях: нереалістичного оптимізму Нейла Вейнштейна [14] та установок, переконань М. Фішбейна й І. Айзена [4]. Методика складається з 35 подій, котрі можуть трапитися або ж не трапитися у майбутньому покоління (внутрішня узгодженість – надійність методики: показник α Кронбаха = 0,72), та 35 подій у майбутньому країни

(внутрішня узгодженість – надійність методики: показник α Кронбаха = 0,91) досліджуваних (наприклад, сучасна молодь зможе запровадити зміни у державі, буде витривалою, країна зможе забезпечити гідну оплату праці, або ж навпаки, молоді люди будуть конфліктними, багато імігруватимуть із країни за кордон і т. ін.). Досліджуваних просили оцінити кожне твердження двічі: перший раз потрібно було оцінити балами від нуля до десяти (десять – максимальна оцінка), наскільки воно позитивне чи негативне, вдруге оцінювали ймовірність того, що ця подія трапиться, аналогічно – у шкалі від нуля до десяти (десять – максимальна ймовірність). Мірою оптимізму слід вважати високі показники ймовірності, надані позитивно оціненим подіям (показник є добутком оцінки на ймовірність і коливається у межах від 0 до 100), та низькі показники ймовірності для негативно оцінених подій (показник є добутком оцінки на ймовірність, коливається у межах від 0 до 100).

Дослідження з метою апробації робочих припущень проводили у 2014–2015 роках. У першому етапі взяли участь 50 респондентів, котрі були студентами (32% – 16 осіб) та працюючими молодими людьми (68% – 34 особи) м. Львова. 50% (25 осіб) були жіночої статі, 50% (25 осіб) – чоловічої. Вік респондентів коливався від 17 до 25 років. Дослідження проводили у групах із 20–30 осіб у червні–липні 2014 року. Робота в кожній групі тривала біля 1,5 години. Друге дослідження проводили за участі 100 осіб віком від 15 до 18 років – хлопців та дівчат, які навчалися в Стрийській загальноосвітній школі I–III ступенів № 1 та в Вищому художньому професійно-технічному училищі. Переважна більшість досліджуваних була 16–17-річного віку (64,2%). Серед респондентів превалювала жіноча стать (76,8%), чоловіки становили 23,2% групи. Опитування відбувалося в період з 19 жовтня до 13 листопада 2015 року, тривало по 2 години з кожною групою.

У табл. 1 представлено середні суб'єктивних оцінок подій та середні ймовірностей, наданих для них, а також середні добутків оцінки на ймовірність 34 подій для майбутнього молодого покоління. Дані, отримані у першому дослідженні, проведеному в 2014 році, вказують на переважаючий помірний оптимізм молодих людей, які брали участь у експерименті. Подіям, що були оцінені позитивно (вище 5,00), надавали високу ймовірність здійснення (вище 5,00); водночас події, котрі були оцінені як негативні (нижче 5,00), вважали малоймовірними (нижче 5,00).

До подій з майбутнього покоління, що були оцінені як позитивні і ймовірні, належали такі: юнаки та юнки будуть комунікативними й відкритими для контактів ($M = 62$, $S.D. = 28,02$), будуть творчими

та креативними ($M = 59,44$, $S.D. = 26,56$), знаходитимуть час на відпочинок ($M = 56,72$, $S.D. = 24,17$), особи молодого покоління будуть розумними ($M = 54,54$, $S.D. = 27,59$), молодь загалом буде освіченою ($M = 53,86$, $S.D. = 24,68$), зможе домогтися своїх цілей ($M = 51,3$, $S.D. = 25,25$).

Таблиця 1

Середні значення оцінок та ймовірностей оптимізованої шкали бачення майбутнього покоління у досліджуваній групі 2014 року

	Оцінка події		Ймовірність події		Оцінка X Ймовірність події	
	M	SD	M	SD	M	SD
1	2	3	4	5	6	7
1. Молоде покоління буде розумним	7.26	2.70	6.96	2.15	54.54	27.59
2. Молоді особи будуть творчими та креативними	7.74	2.19	7.36	1.94	59.44	26.58
3. Молодь характеризуватиметься консервативними поглядами	4.08	2.70	4.08	2.47	19.82	18.45
4. Юнь нічого не змінить у сучасній державі	1.92	2.13	3.42	2.68	8.92	13.51
5. Молоді люди більш схильні до розлучень, ніж старше покоління	4.28	3.49	5.44	2.99	27.22	28.64
6. Молоде покоління буде ледачим	3.58	2.89	5.14	2.57	21.50	23.13
7. Сучасна молодь буде нерозсудливою	3.08	2.66	5.20	2.40	17.63	20.55
8. Молоді особи будуть комунікативними та відкритими до контактів	8.02	2.36	7.34	2.15	62.00	28.02
9. Молодь буде забезпечена житлом	6.02	3.10	4.72	2.15	27.86	18.41
10. Здебільшого сучасна молодь житиме за кордоном	4.66	2.42	4.70	2.69	25.22	24.03
11. Молодь буде жити у достатку	6.24	2.65	5.14	2.09	33.12	21.07

<i>Продовження таблиці 1</i>						
1	2	3	4	5	6	7
12. Молоде покоління буде менш витривалим	3.88	2.64	4.98	2.25	19.90	17.61
13. Молоді люди більше зацікавлені у кар'єрі, ніж в особистому житті	5.18	2.79	5.62	2.36	31.52	23.25
14. Переважно молоді особи залишатимуться самотніми	3.50	2.63	4.36	2.52	18.56	21.15
15. Юнь знаходитиме час на відпочинок	7.90	1.96	6.96	2.05	56.72	24.17
16. Молодь загалом буде освіченою	7.52	2.28	6.94	1.80	53.86	24.68
17. Здебільшого молоді люди будуть безробітними	2.78	2.28	4.46	2.31	12.62	13.84
18. Молодь обійматиме керівні посади	5.62	2.51	5.10	2.29	30.40	21.46
19. Молодому поколінню буде суцужно з фінансового боку	3.68	2.21	5.16	2.14	18.88	15.39
20. У молодих осіб часто будуть проблеми зі здоров'ям	3.26	2.59	5.38	2.43	17.92	18.17
21. Сімейне життя молодого покоління буде нещасливим	2.30	2.34	3.94	2.62	10.20	13.88
22. У молодих людей будуть кредити, яких вони не зможуть погасити	2.79	2.53	3.90	2.40	12.75	16.58
23. Молоді особи будуть більш конфліктними	4.04	2.53	5.44	2.85	25.12	23.69
24. Молоді люди зможуть втілити свої плани у життя	7.59	1.98	6.56	2.06	51.30	25.25
25. Молоде покоління не зможе досягти успіху без порад старших осіб	4.50	2.30	4.44	2.28	22.20	17.15
26. Юні індивіди будуть нетактовними	3.52	2.58	4.42	2.52	18.04	18.64

<i>Продовження таблиці 1</i>						
1	2	3	4	5	6	7
27. Переважно молоді особи будуть незадоволені особистим життям	3.82	2.71	4.60	2.79	20.00	22.72
28. Молоді люди будуть недостатньо хорошими спеціалістами	2.90	2.48	3.98	2.40	13.38	16.50
29. Юнь не зможе нічого досягти	2.38	2.86	3.12	2.69	12.64	19.25
30. У молодих осіб буде достатньо часу для відпочинку	6.04	2.74	6.00	2.24	39.44	28.78
31. Молодь не зможе реалізувати себе у професійній сфері, котру обиратиме	3.34	2.33	3.81	2.26	14.40	13.90
32. Здебільшого молоді особи працюватимуть розумово	6.44	2.15	6.10	1.90	40.92	23.22
33. До сімейного життя юні індивіди ставитимуться несерйозно	3.82	2.97	4.50	2.83	21.14	24.30
34. Молоді люди матимуть змогу жити так, як захочуть	5.90	2.46	5.14	2.32	33.42	23.92

Опитані у 2014 році вважали, що у майбутньому їхнього покоління не траплятимуться події, котрі отримали низьку оцінку (нижче за 3,5 у шкалі від 1 до 10, де 10 – найвища можлива оцінка), зокрема: молоде покоління нічого не змінить у сучасній державі ($M = 8,92$, $S.D. = 13,51$), сімейне життя молодого покоління буде нещасливим ($M = 10,2$, $S.D. = 13,88$), здебільшого молоді особи будуть безробітними ($M = 12,62$, $S.D. = 13,84$), молодь не зможе нічого досягти ($M = 12,64$, $S.D. = 19,25$), у них будуть кредити, які вони не зможуть погасити ($M = 12,75$, $S.D. = 16,58$), юні особи будуть недостатньо хорошими спеціалістами ($M = 13,38$, $S.D. = 16,5$), молодь не зможе реалізувати себе у професійній сфері, котру обиратиме ($M = 14,4$, $S.D. = 13,9$). Ці показники, проте, є ознакою оптимістичного бачення майбутнього свого покоління.

Таблиця 2 містить середні суб'єктивних оцінок подій та середні ймовірностей, наданих для них, а також середні добутків оцінки на ймовірність 35 подій для майбутнього країни. Загалом молоді особи, котрі взяли участь у дослідженні 2014 року, в оптимістичний

спосіб оцінили майбутнє держави Україна. До подій, котрим давали позитивні оцінки та високу ймовірність, належали: українська мо-
лодь вирізнятиметься патріотизмом (M = 63,64, S.D. = 32,41), Україна
користуватиметься великою популярністю серед туристів (M = 54,2,
S.D. = 33,04), вона буде процвітаючою державою (M = 53,04,
S.D. = 31,35), зможе утримувати сильну, боєздатну армію (M = 47,48,
S.D. = 33,72), в Україні можливо буде зробити хорошу кар'єру
(M = 44,98, S.D. = 32,09), Я буду доволі багатим(ою) в Україні
(M = 43,75, S.D. = 31,34), держава вкладатиме кошти у розвиток спорту
(M = 43,66, S.D. = 32,71), навчатись в Україні буде престижно
(M = 43,38, S.D. = 31,19), молоде покоління захоче жити винятково
в цій країні (M = 41,12, S.D. = 27,8), Я працюватиму у своїй країні
на керівній посаді (M = 39,96, S.D. = 30,79).

Таблиця 2

**Середні значення оцінок та ймовірностей оптимізованої шкали
бачення майбутнього країни у досліджуваній групі 2014 року**

	Оцінка події		Ймовірність події		Оцінка X Ймовірність події	
	M	SD	M	SD	M	SD
1	2	3	4	5	6	7
1. Моя країна зможе забезпечити хорошою оплатою праці	7.26	2.97	5.66	2.94	44.50	30.21
2. Молоде покоління захоче жити винятково в цій країні	6.68	3.05	5.56	2.58	41.12	27.80
3. Люди похилого віку зможуть отримувати високу пенсію в Україні	6.90	3.17	5.10	2.78	38.46	27.60
4. Країна зможе забезпечити молоде покоління робочими місцями	6.56	3.30	5.12	2.71	36.10	27.00
5. Молодь не захоче жити у цій державі	2.98	2.88	4.16	2.65	14.92	20.15
6. Країна буде забезпечувати якісну безкоштовну медицину для всіх	6.66	3.40	4.74	2.98	33.88	30.80
7. Будь-яка хороша освіта в Україні буде платною	4.98	2.83	5.46	2.67	30.02	25.49

<i>Продовження таблиці 2</i>						
1	2	3	4	5	6	7
8. Країна зможе забезпечити громадян доступним житлом	6.22	3.24	4.24	2.58	27.24	21.88
9. В Україні можливо буде зробити хорошу кар'єру	6.90	3.34	5.88	2.72	44.98	32.09
10. Працюватиму у своїй країні на керівній посаді	6.40	3.23	5.47	2.76	39.96	30.79
11. Буду доволі багатим(ою) в Україні	6.82	2.98	5.73	2.80	43.75	31.34
12. Я не зможу стати відомою людиною у своїй державі	4.18	2.60	4.90	2.64	24.02	23.76
13. Я ніколи не зможу жити так, як хочу, у цій країні	2.60	2.63	3.48	2.70	13.42	19.11
14. У своїй державі я буду багато працювати фізично	3.28	2.54	3.56	2.25	15.00	15.01
15. Багато людей мігруватимуть із країни за кордон	3.90	3.33	5.25	3.13	25.25	29.69
16. Україна буде користуватись великою популярністю серед туристів	7.82	2.69	6.36	3.13	54.20	33.34
17. Моя країна ніколи не стане європейською державою	1.82	2.37	2.46	2.73	7.50	14.54
18. Вітчизна завжди підтримуватиме тісні стосунки з Росією	1.90	2.51	2.80	2.98	9.86	19.17
19. Україна зможе утримувати сильну боєздатну армію	7.14	3.30	5.98	2.96	47.48	33.72
20. Навчатись в Україні буде престижно	7.16	3.13	5.54	2.93	43.38	31.19
21. Іноземці захочуть жити в Україні	6.36	3.12	4.92	3.18	35.42	32.32
22. Країна вкладатиме кошти у розвиток спорту	6.76	3.20	5.72	3.07	43.66	32.71
23. Українська молодь вирізнятиметься патріотизмом	7.98	2.75	7.40	2.86	63.64	32.41

<i>Продовження таблиці 2</i>						
1	2	3	4	5	6	7
24. Я б хотів(ла), щоб мої діти жили в іншій країні	4.98	3.47	5.30	3.28	31.00	34.20
25. В Україні будуть високі заробітні плати	6.92	3.22	5.16	2.92	40.84	30.44
26. Україна дбатиме про здоров'я громадян	6.72	3.36	4.86	3.11	37.90	31.86
27. В державі кожна особа зможе себе реалізувати	6.76	3.15	4.88	2.80	37.54	29.83
28. В країні введуть жорсткі закони проти наркоманії	6.54	3.06	5.00	3.05	36.63	29.67
29. У цій державі завжди буде корупція	3.40	3.42	5.34	3.04	19.52	26.96
30. В Україні будуть фінансово та морально підтримувати людей з особливими потребами	6.84	2.97	5.22	2.41	39.12	26.78
31. Студенти з різних країн захочуть навчатись в Україні	6.52	2.95	4.86	2.50	35.22	25.08
32. В державі буде система соціальної підтримки та допомоги для населення	6.60	3.18	5.18	2.75	37.84	29.24
33. У цій країні молодь не зможе втілити власних амбіцій у життя	3.44	2.94	4.76	2.68	20.26	25.38
34. Україна стане процвітаючою державою	7.86	2.70	6.32	2.79	53.04	31.35
35. Життя у цій країні буде дорогим та недоступним	2.82	2.41	4.28	2.63	13.56	16.58

Молодь, котра взяла участь у першому дослідженні, вважала, що у майбутньому країні не трапляться події, які отримали низьку оцінку (нижче за 3,5 у шкалі від 1 до 10, де 10 – найвища можлива оцінка): молодь не захоче жити у цій державі (M = 14,92, S.D. = 20,15), у своїй державі я буду багато працювати фізично (M = 15, S.D. = 15,01), моя країна ніколи не стане європейською державою (M = 7,5, S.D. = 14,54), Україна завжди підтримуватиме тісні стосунки з Росією (M = 9,86, S.D. = 19,17), життя у країні буде дорогим та недоступним (M = 13,56, S.D. = 16,58).

Події з майбутнього покоління, що були оцінені як позитивні і ймовірні для молоді, котра взяла участь у другому дослідженні 2015 року, були такими: молодь знаходитиме час на відпочинок ($M = 65,83$, $S.D. = 10,86$), люди мого покоління будуть розумними ($M = 62,84$, $S.D. = 28,56$), молоді особи будуть творчими та креативними ($M = 62,65$, $S.D. = 26,86$), молодь буде жити у достатку, молодь загалом буде освіченою (відповідно $M = 55,84$, $S.D. = 31,6$ та $M = 55,11$, $S.D. = 29,25$), юні особи будуть комунікативними й відкритими до контактів ($M = 51,11$, $S.D. = 31,16$), молодь буде забезпечена житлом ($M = 50,41$, $S.D. = 31,88$), характеризуватиметься консервативними поглядами ($M = 49,61$, $S.D. = 30,45$), молоде покоління зможе втілити свої мрії у життя ($M = 49,27$, $S.D. = 33,3$).

Таблиця 3

**Середні значення оцінок та ймовірностей
оптимізованої шкали бачення майбутнього покоління
у досліджуваній групі 2015 року**

	Оцінка події		Ймовірність події		Оцінка X Ймовірність події	
	M	SD	M	SD	M	SD
1	2	3	4	5	6	7
1. Молоде покоління буде розумним	7,77	2,13	7,77	2,32	62,84	28,56
2. Молоді особи будуть творчими та креативними	7,93	2,29	7,54	2,22	62,65	28,86
3. Молодь характеризуватиметься консервативними поглядами	6,95	2,61	6,68	2,64	49,61	30,45
4. Юнь нічого не змінить у сучасній державі	3,81	3,17	3,89	3,25	20,71	25,39
5. Молоді люди більш схильні до розлучень, ніж старше покоління	4,68	3,57	4,65	3,19	28,60	30,58
6. Молоде покоління буде ледачим	4,77	3,22	3,99	2,80	21,08	23,99
7. Сучасна молодь буде нерозсудливою	4,12	3,09	4,29	2,77	20,97	23,22
8. Молоді особи будуть комунікативними та відкритими до контактів	7,06	2,61	6,69	2,67	51,11	31,16
9. Молодь буде забезпечена житлом	6,98	2,81	6,79	2,63	50,41	31,88

<i>Продовження таблиці 3</i>						
1	2	3	4	5	6	7
10. Здебільшого сучасна молодь житиме за кордоном	6,80	2,73	6,49	2,82	46,57	30,14
11. Молодь буде жити у достатку	7,25	2,54	7,15	2,25	55,11	29,25
12. Молоде покоління буде менш витривалим	5,79	2,50	5,24	2,87	33,06	25,25
13. Молоді люди більше зацікавлені у кар'єрі, ніж в особистому житті	6,02	2,65	5,76	2,87	37,29	27,64
14. Переважно молоді особи залишатимуться самотніми	4,00	3,04	5,13	3,15	20,75	21,57
15. Юнь знаходитиме час на відпочинок	8,74	9,82	6,92	2,82	65,83	10,26
16. Молодь загалом буде освіченою	7,56	2,73	6,98	2,62	55,84	31,60
17. Здебільшого молоді люди будуть безробітними	3,61	3,08	4,08	2,86	17,29	19,38
18. Молодь обійматиме керівні посади	5,85	2,78	5,82	2,53	36,69	27,75
19. Молодому поколінню буде суцужно з фінансового боку	3,45	2,92	4,14	2,90	16,33	18,70
20. У молодих осіб часто будуть проблеми зі здоров'ям	3,82	3,26	3,77	2,73	16,91	21,20
21. Сімейне життя молодого покоління буде нещасливим	3,00	3,23	3,19	2,69	12,67	17,48
22. У молодих людей будуть кредити, яких вони не зможуть погасити	3,04	3,04	3,23	3,04	14,24	22,10
23. Молоді особи будуть більш конфліктними	4,46	3,39	4,64	3,14	24,82	26,83
24. Молоді люди зможуть втілити свої плани у життя	6,96	3,06	6,71	3,09	49,27	33,30
25. Молоде покоління не зможе досягти успіху без порад старших осіб	5,83	3,26	5,07	3,20	33,42	30,06
26. Юні індивіди будуть нетактовними	3,92	2,81	4,45	3,08	21,94	24,53
27. Молодь буде більше схильною до різних типів залежностей (алкоголізм, наркоманія, ігроманія), ніж старше покоління	4,35	3,34	4,23	3,21	24,06	29,10

<i>Продовження таблиці 3</i>						
1	2	3	4	5	6	7
28. Переважно молодь буде незадоволеною особистим життям	4,21	3,05	4,33	3,01	22,86	25,80
29. Молоді люди будуть недостатньо хорошими спеціалістами	4,21	6,03	4,05	3,04	20,23	25,80
30. Юнь не зможе нічого досягти	3,31	3,22	4,29	3,35	16,93	21,84
31. У молодих осіб буде недостатньо часу для відпочинку	6,17	3,30	5,13	3,05	35,96	30,89
32. Молодь не зможе реалізувати себе у професійній сфері, котру обиратиме	4,13	3,13	5,00	2,94	22,59	23,74
33. Здебільшого молоді особи працюватимуть розумово	6,04	2,79	5,46	2,95	34,34	27,22
34. До сімейного життя юні індивіди ставитимуться несерйозно	4,24	3,18	5,07	2,85	23,59	24,34
35. Молоді люди матимуть змогу жити так, як захочуть	6,74	2,59	5,86	2,70	41,56	28,13

Досліджені у 2015 році вважали, що у майбутньому їх покоління не траплятимуться події, котрі отримали низьку оцінку (нижче за 4,0 у шкалі від 1 до 10, де 10 – найвища можлива оцінка), зокрема: здебільшого молоді люди будуть безробітними ($M = 17,39$, $S.D. = 19,38$), молодь не зможе нічого досягти ($M = 16,93$, $S.D. = 21,84$), у молодих будуть проблеми зі здоров'ям ($M = 16,21$, $S.D. = 21,20$), юному поколінню буде сутужно з фінансового боку ($M = 16,33$, $S.D. = 18,70$), у молодих осіб будуть кредити, яких вони не зможуть погасити ($M = 14,24$, $S.D. = 22,10$), сімейне життя молодих буде нещасливим ($M = 12,67$, $S.D. = 14,48$) (табл. 3). Водночас ці показники є ознакою оптимістичного бачення майбутнього свого покоління.

У табл. 4 систематизовано середні суб'єктивних оцінок подій та середні ймовірностей, наданих для них, а також середні добутоків оцінки на ймовірність 35 подій для майбутнього країни. Загалом молоді особи, котрі взяли участь у дослідженні 2015 року, в помірно оптимістичний спосіб оцінили майбутнє держави Україна переважно в економічному плані розвитку. До подій, котрим надавали позитивні оцінки та високу ймовірність, належали: моя країна зможе забезпечити гідною оплатою праці ($M = 52,63$, $S.D. = 33,45$), в Україні будуть високі зарплати ($M = 52,39$, $S.D. = 32,76$), люди похилого віку зможуть отримувати

вати достойну пенсію ($M = 48,62, S.D. = 33,92$), українська молодь вирізнятиметься патріотизмом ($M = 48,28, S.D. = 35,30$), юне покоління захоче жити винятково в цій країні ($M = 47,33, S.D. = 30,97$). Такі оцінки свідчать про помірний оптимізм стосовно майбутнього покоління та майбутнього країни.

Таблиця 4

Середні значення оцінок та ймовірностей оптимізованої шкали бачення майбутнього країни у досліджуваній групі 2015 року

	Оцінка події		Ймовірність події		Оцінка X Ймовірність події	
	M	SD	M	SD	M	SD
1	2	3	4	5	6	7
1. Моя країна зможе забезпечити хорошою оплатою праці	6,88	2,94	7,02	2,87	52,63	33,45
2. Молоде покоління захоче жити винятково в цій країні	6,63	2,77	6,48	2,80	47,33	30,97
3. Люди похилого віку зможуть отримувати високу пенсію в Україні	6,51	3,25	6,65	2,84	48,65	33,92
4. Країна зможе забезпечити молоде покоління робочими місцями	6,47	2,97	6,63	2,74	46,84	30,79
5. Молодь не захоче жити у цій державі	5,19	9,31	4,86	3,37	31,63	51,67
6. Країна буде забезпечувати якісну безкоштовну медицину для всіх	5,34	3,46	6,46	2,94	37,86	31,49
7. Будь-яка хороша освіта в Україні буде платною	5,75	3,19	5,84	2,55	36,72	27,28
8. Країна зможе забезпечити громадян доступним житлом	6,32	2,90	6,51	2,58	45,00	29,95
9. В Україні можливо буде зробити хорошу кар'єру	6,03	2,85	6,15	2,96	40,48	28,50
10. Працюватиму у своїй країні на керівній посаді	6,45	2,92	5,97	2,59	41,17	27,77
11. Буду доволі багатим(ою) в Україні	5,97	2,68	5,64	2,77	36,51	25,80
12. Я не зможу стати відомою людиною у своїй державі	4,68	3,01	4,88	3,03	25,84	24,02

<i>Продовження таблиці 4</i>						
1	2	3	4	5	6	7
13. Я ніколи не буду жити так, як хочу, в цій країні	4,49	3,23	4,74	2,95	25,95	25,55
14. У своїй державі я буду багато працювати фізично	4,85	3,32	5,45	2,94	30,63	27,20
15. Багато людей мігруватимуть із країни за кордон	5,15	3,34	5,36	2,77	29,64	27,89
16. Україна буде користуватись великою популярністю серед туристів	6,06	3,18	5,48	2,96	34,99	27,71
17. Моя країна ніколи не стане європейською державою	2,97	2,98	3,77	2,87	13,65	17,54
18. Вітчизна завжди підтримуватиме тісні стосунки з Росією	3,49	3,20	4,42	3,26	19,80	24,67
19. Україна зможе утримувати сильну босздатну армію	6,79	3,17	6,17	2,98	45,45	33,77
20. Навчатись в Україні буде престижно	6,71	3,01	6,12	3,05	43,98	32,55
21. Іноземці захочуть жити в Україні	6,18	3,34	6,20	3,01	42,81	33,15
22. Країна вкладатиме кошти у розвиток спорту	6,26	3,04	6,58	3,26	44,47	32,66
23. Українська молодь вирізнятиметься патріотизмом	6,77	3,31	6,57	3,07	48,28	35,30
24. Я б хотів(ла), щоб мої діти жили в іншій країні	4,47	3,49	5,93	9,27	24,25	24,60
25. В Україні будуть високі заробітні плати	7,25	2,88	6,60	2,87	52,29	32,76
26. Україна дбатиме про здоров'я громадян	6,84	2,90	6,26	3,07	45,57	33,32
27. В державі кожна особа зможе себе реалізувати	6,53	3,03	5,99	2,89	41,38	30,08
28. В країні введуть жорсткі закони проти наркоманії	6,59	3,00	5,95	2,92	42,37	31,74
29. У цій державі завжди буде корупція	4,62	3,05	4,77	2,98	23,89	24,44
30. В Україні будуть фінансово та морально підтримувати людей з особливими потребами	6,56	2,73	5,73	3,00	39,78	29,69

Продовження таблиці 4						
1	2	3	4	5	6	7
31. Студенти з різних країн захочуть навчатись в Україні	6,34	3,07	5,43	3,00	38,03	31,10
32. В Україні буде система соціальної підтримки та допомоги для населення	6,40	2,85	5,40	2,93	37,75	29,70
33. У цій країні молодь не зможе втілити власних амбіцій у життя	4,74	3,42	5,21	2,73	27,08	26,38
34. Україна стане процвітаючою державою	7,27	2,88	5,80	2,94	46,12	32,43
35. Життя у цій країні буде дорогим та недоступним	4,57	3,10	4,54	2,94	21,88	21,27

Молодь, котра взяла участь у другому дослідженні 2015 року, вважала, що у майбутньому країни не трапляться події, які отримали низьку оцінку (нижче за 3,5 у шкалі від 1 до 10, де 10 – найвища можлива оцінка): моя країна ніколи не стане європейською державою ($M = 13,65, S.D. = 17,54$), Україна завжди підтримуватиме тісні стосунки з Росією ($M = 19,18, S.D. = 24,67$), життя в країні буде дорогим та недоступним ($M = 21,88, S.D. = 21,27$).

Висновки. Отже, порівняльний аналіз досліджень засвідчує, що у 2014 році спостерігався помітно вищий рівень оптимістичної налаштованості молодих осіб щодо майбутнього свого покоління, юні респонденти 2015 року передбачали більше позитивних подій у майбутньому покоління, пов'язаних із матеріальним добробутом та достатком, і водночас були меншою мірою превентивними у передбаченні негативних подій свого покоління: вважали, що такі теж можуть трапитися. З приводу майбутнього країни, то, порівняно з 2014 роком, у 2015-ому оптимізм стосовно її прийдешнього знизився, досліджувані передбачали значно менше позитивних подій з майбутнього країни, котрі відбудуться з високою ймовірністю, проте навіть можливі позитивні події у майбутньому держави у них пов'язані з молоддю.

Перспектива досліджень у цьому напрямку може стосуватися взаємозв'язку бачення майбутнього свого покоління та країни проживання з особливостями індивіда та зі сферою соціальної взаємодії. Варто також розширити діапазон дослідження у різних вікових та соціальних категоріях.

1. Оришин Л. С. Нереалістичний оптимізм при плануванні майбутнього у сучасної молоді / Л. С. Оришин // Наук. праці ДонНТУ. Серія: педагогіка, психологія і соціологія. – Вип. 1 (13). – Львів, 2013. – С. 286–290.

2. Beck U. Społeczeństwo ryzyka. W drodze do innej nowoczesności / U. Beck. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, 2004. – 372 s.
3. Benbenishty D.L.R. Life satisfaction and positive perceptions of 2the future among youth at-risk participating in Civic-National Service in Israel / D.L.R. Benbenishty, T. Refaeli // *Children and Youth Services Review*. – 2012. – Vol. 34; Iss. 10.
4. Fishbein M. Belief, attitude, intention and behavior: an introduction to theory and research / M. Fishbein, I. Ajzen. – 1975. – 575 p.
5. Hejmanowski Sz. Tożsamość młodzieży w ponowoczesnym świecie / Sz. Hejmanowski // *W poszukiwaniu tożsamości: materiały konferencyjne*. – Szczecin, 1999. – 173 s.
6. Józefowicz A. Jaka jest współczesna młodzież? Poszukiwanie tożsamości i autentycznego stylu życia – uwagi w kontekście najnowszej próby polskiej / A. Józefowicz; T. Lewowicki, A. Szczurek-Borut, B. Grabowska (red.) // *Przemiany społeczno-cywilizacyjne i edukacja szkolna – problemy rozwoju indywidualnego i kształtowania się tożsamości*. – Cieszyn–Warszawa–Kraków: Impuls, 2005. – 351 s.
7. Metysek M. Obcość w doświadczeniu nowoczesnego intelektualisty / M. Metysek; A. Zeidler-Janiszewska, R. Nycz (red.) // *Nowoczesność jako doświadczenie: dyscypliny paradygmaty, dyskursy*. – Warszawa: Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej «Academica», 2008. – S. 185–198.
8. Melonik Z. Teoria i praktyka edukacji wielokulturowej / Z. Melonik. – Kraków: Impuls, 2007. – 234 s.
9. Moczuk E. Zagrożenia współczesnej młodzieży / E. Moczuk; F. Kozaczuk (red.) // *Młodzież wobec współczesnych zagrożeń*. – Rzeszów: Wydawnictwo uniwersytetu rzeszowskiego, 2003. – 214 s.
10. Petrykowski P. O niezaspokojonym głodzie miejsca / P. Petrykowski; R. Leppert, Z. Melonik, B. Wojtasik (red.) // *Młodzież wobec nie gościnnej przyszłości*. – Wrocław, 2005. – 302 s.
11. Stoddard S. A. Thinking about the future as a way to succeed in the present: A longitudinal study of future orientation and violent behaviors among African American youth / S. A. Stoddard, M. A. Zimmerman, & J. A. Bauermeister // *American journal of community psychology*. – 2011. – 48 (3–4). – P. 238–246.
12. Sun R. C. Beliefs in the future as a positive youth development construct: A conceptual review / R. C. Sun, D. T. Shek // *The scientific world journal*. – 2012. – S. 128–141.
13. Świda Ziemia H. Młodzi w nowym świecie / Świda Ziemia H. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2005. – 302 s.
14. Weinstein N. What does it mean to understand a risk? Evaluating risk comprehension. *Journal of the National Cancer Institute Monographs* / N. Weinstein. – 1999. – № 25. – P. 15–20.
15. Wysocka E. Młodzież w sytuacji kryzysu – kategorie młodzieńczego buntu oraz strategie budowania własnej tożsamości / E. Wysocka // M. Gwozdziecka-Piotrowska, J. Wolejszo, A. Zduniak (red.) // *Edukacja w społeczeństwie «ryzyka». Bezpieczeństwo jako wartość*. – T. 3. – Poznań, 2007. – S. 118–136.

Оришин-Буждыган Л. С., Скольская Н. Ю. Сравнительный анализ оптимистической установки современной украинской молодёжи

Рассмотрены способы планирования молодежью будущего своего поколения и страны на теоретическом и эмпирическом уровнях с использованием авторской методики. Проведен сравнительный анализ показателей оптимизма относительно будущего поколения и страны в 2014 и 2015 годах. Продемонстрированы рост оптимизма относительно будущего поколения и уменьшение оптимизма относительно будущего государства во временной перспективе.

Ключевые слова: планирование будущего, оптимизм, оценка события, вероятность события, будущее поколения, будущее страны.

Oryshchyn-Buzhdyhan L. S., Skolska N. Y. Comparative analysis of optimistic bias for young people from Ukraine

Planning own future is a natural and engaging process for everyone and especially for young people. It helps them to bring stability and life confidence. Optimistic biases in future planning provide to realize long term purposes and it's the best direction for young people life. On the other way esimistic biases in future planning are good for short term purposes in the nearest time. This article describes how young people approach planning future of their generation and country by using new methodology developed by the authors of this article. The methodology was based on unrealistic optimism theory and on M. Fishbein I.Ajzen theory of reasoned action. It provides both theoretical and empirical analysis of the concern. The main result is that people tend to put higher than average probability on positive event in their future rather than negative events. Events were associated with main areas of Young generations and country lives. Individuals were asked to evaluate them on a scale from 0 to 10 of being positive or negative with 0 – strictly negative and 10 – strictly positive. Additionally, participants were asked to put high or low probability tags on events. As a result, positive events were evaluated with probability higher than average of realization and negative events were considered improbable (lower than average). Interesting additional result is that the participants were mostly certain in generation and country future. Main results of the paper bring additional support to the hypothesis about over optimistic approach to future generation and country planning among young people in both studies. Main result based on comparing optimistic approach to future generation and country planning in 2014(study 1) and 2015 year (study 2). The result proved that optimistic approach to future generation has increased and optimistic approach to country planning has decreased. Modern Ukrainian Youth considered that in their generation future would have happened economical positive event based on their wealth and personal positive event. Similar prediction they have had about country future. Modern Ukrainian Youth correlate Country future with economic growth and citizens wealth also in Study 1 they considered that patriotic direction will be very important in the future of Ukraine.

Key words: future planning, optimism, estimation of event, probability of event, future generation, country's future.

Стаття надійшла 21 квітня 2016 р.